

EURÓPA POLITIKAI GAZDASÁGTANA*

B E N E D I K T K A I S E R

„Csak a munka teremt igazi értéket” – vélekedett Carl Schmitt *Az értékek zsarnoksága* című művében. Egy olyan maximáról van itt szó, amely a digitalizált, pénzügyiesített és globalizált kapitalizmus korában már aligha tekinthető érvényesnek, erre Branko Milanović közgazdász nemrég megjelent bestsellerének eredeti angol nyelvű címe kellően rá is világít: *Egyedül a kapitalizmus*.¹ Vagyis egyedül a kapitalizmus, ti. a nagybetűs kapitalizmusnak sok arca és több felépítménye van, mely néha *woke*-nak tűnik, néha nem, néha ázsiai arca van, néha amerikai és így tovább, de az egész világot körülölelő, közös vonása a következő: 1) a munka nem teremt igazi értéket, ahogyan Schmitt hitte, hanem az „érték kizsákmányolása” dominál, 2) az érték – legyen az akár spekulatív – még értékesebbé válik, 3) a profit primátusa érvényesül, végül 4) az életnek egyre több területe és a világnak minden szeglete a kapitalista termelési módszer keretei közé lesz bepréselve. Mindez nagyon leegyszerűsítve azt jelenti, hogy az egyén szerepét permanensen ennek a nagy versenynek a résztvevőjévé redukálják, amely magát az „erők szabad játékának” nevezi. Nem számít a személyiség, a társadalomba és hierarchiába való beágyazódás, ahogyan a család, a nemzet és a hagyományok aktív és értelemmel teli formálása és megőrzése sem. Az a kérdés számít, hogy ki-ki maga mit hoz a piacra, illetve mit hajt be rajta. Voltaképpen Marx és Engels tiszta látásmóddal jóskolták meg, hogy „minden, ami rendi és állandó, elpárolog, mindent, ami szent, megszenteltelenítenek”. Csak napjaink példa nélküli, „minden dolgok felbomlásának” (Hans-Dietrich Sander) időszakában látjuk meg igazán, hogy mit jelent az, ha a valami „nem hagyott meg más köteléket ember és ember között, mint a meztelen érdeket” (Marx–Engels) a gazdasági mutatók és a folyamatos profitmaximalizálás terén.

LIBERÁLIS KAPITALIZMUS

A liberalizmus, illetve annak gazdasági formája, a kapitalizmus egy olyan társadalmat teremt, amelyben az embert az alapján ítélik meg, hogy egy bizonyos időkereten belül mennyi pénzt képes monetárisan *előállítani*, és nem aszerint, hogy *milyen* ember. A liberalizmus uralkodó állapotában az emberi lét így – sarkosan fogalmazva – pusztán az egyén piaci szerepére zsugorodik, sőt ami ennél is rosszabb: az egyén piaci értékére. Az, hogy ez a liberalizmus mosto-

* Benedikt Kaiser írása eredetileg előadásként hangzott el a párizsi újjobboldali Eliade Intézet 2025. április 5-i konferenciáján, majd az osztrák *Freilich* magazin jelentette meg 34., 2025. szeptemberi számában. (A szerk.)

¹ Lásd magyarul: Branko MILANOVIĆ: *Egyedül a kapitalizmus*. ford. BABARCZY Eszter, Osiris, Bp. 2021. (A ford.)

hagytermékénél, a marxizmus különböző változatainál lényegében nem más-ként létezik, pusztán más formában jelentkezik, a dolog természetéből fakad. A marxizmus nyersen megfogalmazva nem más, mint a liberalizmus tiltakozó gyermeke, amely szellemileg szilárdan és biztosan ül szülei, a liberális ideológmák vállán. A liberalizmus és marxizmus alapvető tételei – ahogyan azt a német nyelvű Új Jobboldal ősatya, Armin Mohler tudta – „az ember téves megítélésén és a világ helytelen felfogásán” nyugszanak.

Ez a téves megítélés mára az úgynevezett „politikai jobboldal” körébe is begyűrűzött. Németországban az intelligens baloldaliak, akikből már kevesen maradtak, mint például Wolfgang Streeck és Wolfgang Fritz Haug, kifogásolják, hogy akit ma „konzervatívnek” vagy „jobboldalinak” adnak el, azok gyakran nem többek álruhás liberálisoknál. Ezek olyan szereplők, akik a profitot és a termelést a család és a nemzet fölé helyezik, akik az identitás és a migráció minden aspektusát elsősorban a gazdasági mutatók és a hasznosíthatóság mércéi alapján ítélik meg. Az európai jobboldal Reagan, Thatcher és minden *Economy First*-apológéta nyomdokain járva az elnyugatiasodás és az amerikanizáció útjára lépett, ami azt eredményezi, hogy a magukat „konzervatívnek valló piacfundamentalisták” ma már túl ritkán szembesülnek bírálattal a jobboldal részéről, holott egy „történelmileg tartalmas konzervativizmus” éppúgy viszonyul a „piacfundamentalizmushoz, mint víz a tűzhöz” – ahogyan azt Haug, sajnálatos módon, igen találóan megfogalmazta.

Ez annyiban igaz, hogy valóban a hegemonná vált liberálkapitalista gondolkodás az, amely az olyan egykoron konzervatív és jobboldali sarokköveket, mint az identitás és a közösség, új paraméterek javára meghaladta. Ide sorolhatjuk az olyan közhelyeket, mint a „piackonform demokrácia”, az atomizált, magát újraértelmező és újraértékesítő egyént, vagy a népek és kultúrák sokszínű világának helyébe lépő globális *piactér* felépítését. A közgazdászok által vallott legenda, a thatcheri *There is No Alternative* gyakorlati következménye az alábbi: a piac minden, a nép semmi.

A liberalizmus politikai gazdaságtana színvak és megfélekedezik az emberekről, mindegy, hogy ezt a politikai gazdaságtant a „jobboldalon” egyre

**a profitot
és a termelést
a család és a
nemzet fölé helyezik**

Benedikt Kaiser dedikál
a hallei jobboldali
könyvvásáron
2025 novemberében
(Benedikt Kaiser
hivatalos X-csatornája)

gyakrabban „értékkonzervatív” vagy „kulturkonzervatív” köntösben próbálják feltüntetni. A lényegében gazdasági és ezáltal nem identitárius világ-nézetnek való alárendeltség ma minden korábbinál jobban vezérelvévé vált nemcsak a liberális internacionalistáknak, hanem számos konzervatívnak is. Ők mindenféle árnyalatú fősodratú liberálissal vitatkoznak a sikerhez vezető helyes utakról, „a több vagy kevesebb nemzetállam” kérdéséről, a *woke*-jelenségről, vagy annak végéről, ám a cél – még egyszer: a profit mindenképp felett – hasonló, hiszen az ideológiai alapkövek, individualista emberképük és a gazdaság primátusa iránti megfélékezhetetlen elkötelezettségük azonos.

NÉMET SZINTÉZIS

Ez azonban nem mindig volt így, végképp nem Franciaországban és Németországban, Európa szívében és agyában. Az olyan francia nevek, mint Maurice Barrès, Charles Maurras, Denis de Rougemont, Pierre Drieu la Rochelle, Dominique Venner, vagy napjainkban magától értetődően Alain de Benoist és Guillaume Travers arra világítanak rá, hogy rendkívül különböző „jobboldali” gondolkodók voltak és vannak is, akik egy nem materialista világ-nézetet dolgoztak ki.

A német nyelvterületen ugyanígy létezik egy gazdag hagyomány, amely a 19. századi Poroszországban bontakozott ki. Olyan szociálkonzervatív ideológusok és cselekvők, mint Karl Rodbertus, Gustav Schmoller és Adolph

Wagner rakták le az alapköveit annak, amit később a 20. század során a „konzervatív forradalom” szellemi óriásai felhasználtak és a kor követelményei szerint továbbfejlesztették. Itt meg kell említeni elsősorban Werner Sombartot. A konzervatív forradalom ezen köréből és környezetéből született az, amit Rolf Peter Sieferle „német szintézisnek” nevezett. Ez az időtlen szemlélet, amelynek egyaránt voltak jobb- és baloldali változatai, hiszen képviselői Oswald Spenglertől és Werner Sombarttól Otto Strasserig és Ernst Niekischig terjedtek, alapvetően és határozottan különböztette meg magát a politikai-gazdasági

gondolkodás angolszás változatával szemben. A német szintézis egyetlen olvasztótégelyben egyesítette a „poroszsgót és szocializmust, a szervezettséget és a közösséget, valamint a nagyobb egész iránti kötelezettségét és szolgálatot” – ahogyan azt Sieferle is összefoglalta.

Szerinte a mélyen gyökerező kontinentális gondolkodás magában hordozta a közösséget, a fegyelmet, az öntudatot és az államot. Az angol-amerikai gondolkodás – és az ehhez igazodó európai konzervatívok és „jobboldaliak” gondolkodása – ezzel szemben a polgári társadalom, az individualizmus és az önmegvalósítás mellett áll. Végül, de nem utolsósorban hozzátartozik ehhez a gondolkodásmódhoz az egyén árucikké válása, ami ismételten a személyiség piaci értékre való redukálásához vezet.

ANTIMATERIALIZMUS

Amennyiben ezt a sémát munkaalként fogadjuk el, akkor elkerülhetlenné válik, hogy saját politikai környezetünkben is a kereskedői szellemtől való elfordulást követeljük meg: attól a kereskedői szellemtől, amely az egyént a közösség fölé emeli, és az élet értékét kizárólagosan piaci értéként ismeri.

A katolikus kommunitárius Patrick J. Deneen szavaival élve nem kevesbről van szó, mint a „liberalizmus alól való felszabadulásról”. Deneen, aki az Amerikai Egyesült Államok alelnökének, J. D. Vance-nek a tanácsadója és szellemi ihletője, a közösségorientált, népileg összekapcsolt világ visszaállítását sürgeti, kifejezetten a mindent leuraló gazdasági szférán túl. Deneen így kapcsolódik világnézetileg az Arthur Moeller van den Bruck köré csoportosuló egykori német konzervatív forradalom nagyjaihoz, akiknek annak idején az volt a céljuk, hogy „olyan állapotokat kell teremteni, amit érdemes megőrizni”.

ellenállás a gazdaság
primátusát valló
materializmussal
szemben

Azonban az a helyzet áll elő, hogy Deneen azon szándékával, hogy az Egyesült Államoknak egy nem materialista, identitáspolitikai és közösség-hű értékalapot adjon, közvetlen ellentétbe fog kerülni Trumppal és a techoligarchákkal. Főképp azért, mert ezek a techoligarchák *broligarchiát* alkotnak, amelyben Curtis Yarvin és más gondolkodók kifejezetten harcias és ambiciózus értelmiségieket tudhatnak maguk mellett, akik stabil támaszt nyújtanak nekik az alapjaiban megújított libertarianizmusban. Márpedig ebben az esetben is a piac az egyetlen Isten. Az egyén pusztán addig érdekes, amíg képes magát folyamatosan alkalmassá tenni a világméretű digitális kapitalizmus igényeinek változásához.

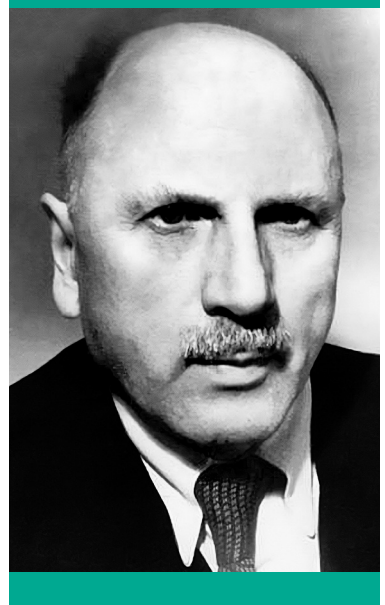
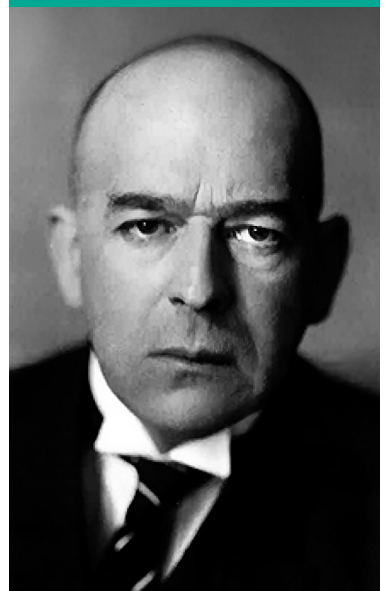
Mindennek ellenére az értelmes, származástudatos és elkötelezett európaiakat bátorsággal kellene eltöltenie, hogy még az utolsó világhegemón birodalmában is kezd végre kibontakozni az ellenállás a végletekig materialista gazdasági primátussal szemben. Deneen nem akarja – ellenfeleihez, Yarvinhoz, Muskhoz és társaikhoz hasonlóan – a teljes körű technológizációt, a transzhumanizmust és a szabad tőke totális mozgósítását. Sőt, pontosan ezzel szemben lép fel.

Deneen az egyén nemzetbe és közösségbe való gyökerezését, jobboldali identitáspolitikát és a saját közösségeinkhez való hűséget szorgalmazza, sőt még „az egyén részvételének minimalizálását is az absztrakt és arctalan modern gazdaságban”. Deneen a néptől idegen libertárius ideológiák előretörésének fényében is fején találja a szöveget, amikor azt írja, hogy „a liberalizmus betegségére adott liberális kúra iránti felhívás olyan, mintha gázt fújnánk a lobogó tűzre”. A „liberalizmus hideg és mechanizált” világával szemben ki kellene fejleszteni egy olyan „organikus alternatívát”, amely a lokális közösségeket, a vallást, a családot és a közjóra való törekvést állítja középpontba, nem pedig az egyén arra való redukálását, hogy az egy önmagát szakadatlanul újraértékesített individuum legyen – írja.

POSZTLIBERÁLIS SZINTÉZIS

Deneen tehát egy katolikus amerikai konzervatív körből jutott hasonló végkövetkeztetésre és cselekvési javaslatra, mint Alain de Benoist, aki se nem amerikai, se nem katolikus, se nem konzervatív. Mindez kiemeli azt a tényt, hogy a kortárs jobboldali politikai közegben vannak olyan intelligens és rendkívüli személyiségek, akik a rossz liberális közérzetre nem libertárius sokkterápiát szorgalmaznak, hanem a *posztliberális* alapkövek elmélyítését.

Személyes meggyőződésem, hogy nekünk, újjobboldali non-konformista táborként a metapolitikai és kulturális erőfeszítések mellett egyre erősebb ellenintézkedéseket kell tennünk a politikai gazdaságtan területén is. *Európának egy új politikai gazdaságtanra van szüksége*, amelyet szociális, identitárius és a közjót szem előtt tartó talapzaton kell kialakítani: amely állást foglal az egyén szerepét pusztán piaci szereplővé zsugorító liberális és marxista redukcióval szemben, viszont kiáll az erős személyiségeken alapuló szolidáris teljesítményközösség eszméje mellett. Ez nem önmagában a munka kedvéért, a profitért és az elidegenítő mókuserékért végzett munka, hanem azért, mert az ember konkrét munka által vesz részt egy közösség tényleges életében és formálásában, s ennek érdekében teremt értéket. A liberalizmus uralma által nemzeteinkben okozott belső, társadalmi és kulturális bizonyosságaink megszűnésével szemben mi egy renden és tájékozódáson alapuló közösségi egészlet állítunk: a teljesítmény és a szolgáltatás önmagunk érdekét képviselje, ne pedig a népellenes tőkét vagy az állami

Konzervatív forradalmárok –
Werner Sombart (1863–1941),
Oswald Spengler (1880–1936)
és Ernst Niekisch (1889–1967)

Európai idealizmus –
Leonidász spártai király szobra
(X)

„különvagonét”.² Több Schmittre, Deneenre és Sombartra, kevesebb Hayekre, Yarvinra és Mileire van szükség; több rendre, kevesebb káoszra; több teljesítményre, kevesebb pókerjátékra.

Volker Braunn keletnémet író fogalmazta meg az alábbiakat: „A munka teremtette olyanná az embert, amilyen – ezért csak a munka, egy másfajta munka fogja megváltoztatni.” Ezt a „másfajta” munkát a mi felfogásunk szerint a közösségért végzett munkaként, az organikus identitások jegyében kellene érteni. Nem pusztán az állami tervgazdaság (sztálinizmus) vagy a teljes piaci dereguláció (libertarianizmus) létezik alternatívaként, ahogyan azt válságokkal sújtott eskalációs időkben túl gyakran sugalmazzák. A képzelet világának ilyen mértékű leegyszerűsítése egy elsorvasztott „vagy-vagy” helyzetre nem méltó Európa géniuszához! Az európai ember több egy pusztá mozgatható játékbábunál, több egy egyszerű piaci szereplőnél – persze, ha ő maga is úgy akarja, s ezt hagyják neki. ■

(Fordította: Biró András)

² A *Sondervermögen* egy speciális befektetési alap, amelyet a német parlament alsóháza meghatározott célú, többéves projektek finanszírozására hoz létre és a szövetségi költségvetéstől függetlenül kezel. (A ford.)